

Mgr **Barbara Hołub**

UMCS Lublin

e-mail: bholub@rocketmail.com

Sprawozdanie z ogólnopolskiej konferencji naukowej „Przyjemności duchowe i cielesne w kulturze na przestrzeni dziejów”

Instytut Kulturoznawstwa i Sekcja Kulturoznawcza Koła Naukowego Doktorantów Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej od lat współpracują przy organizacji konferencji dotyczących różnych kategorii kulturowych związanych ze zjawiskami, procesami i wytworami kultury. Ubiegłoroczne ogólnopolskie spotkanie pt. „Przyjemności duchowe i cielesne w kulturze na przestrzeni dziejów” odbyło się 6 listopada w Lublinie. Obrady poświęcono szeroko rozumianej problematyce przyjemności w kulturze na przestrzeni dziejów, analizując ich naturę, przemiany ról i funkcji, semantykę oraz pragmatykę. Kwestie te wymagały wnikliwych badań interdyscyplinarnych, stąd w konferencji udział wzięli przedstawiciele różnych dyscyplin humanistycznych: kulturoznawcy, historycy, historycy sztuki, antropolodzy, socjologowie, etnografowie, archeolodzy, literaturoznawcy czy językoznawcy.

Konferencji patronowali Dziekan Wydziału Humanistycznego prof. dr hab. Robert Litwiński i Prodziekan ds. Ogólnych prof. dr hab. Małgorzata Karwatowska. Obrady odbywały się równolegle w dwóch salach, a w konferencji wzięło udział ponad czterdziestu naukowców, w tym dwudziestu pięciu z największych ośrodków naukowych i badawczych w kraju.

Choć przyjemność nie była traktowana przez referentów jako autonomiczny cel eksploracji, słuchacze mogli wysłuchać wielu bardzo interesujących referatów, które traktowały o niej w kontekście różnych obszarów badawczych. Prezentowane referaty zostały ujęte w sześć sekcji tematycznych:

1. przyjemności doby średniowiecza,
2. przyjemności od ery nowożytnej do XIX wieku,
3. przyjemności na kartach literatury,

4. etnograficzne spojrzenie na przyjemności,
5. przyjemność w sztuce,
6. człowiek współczesny wobec przyjemności.

Trzy pierwsze wystąpienia, w ramach obrad plenarnych, zainicjowały dyskusję nad problemem definicji przyjemności i jej wpływu na kształtowanie relacji międzyludzkich. Prof. dr hab. Marta Wójcicka (UMCS) podkreśliła związki komunikacji z przyjemnością, która wpisana jest w schemat komunikacji i związana z relacją nadawczo-odbiorczą, kontaktem, kodem, komunikatem, kontekstem, kanałem i sprzężeniem zwrotnym. Zwróciła także uwagę na różnice w czerpaniu przyjemności z komunikowania i komunikowania się. Druga z uczestniczek konferencji mgr Beata Fijołek (UMCS) skoncentrowała się na analizie roli pożywienia, miłości fizycznej i duchowej w definiowaniu przyjemności w czasach Arystotelesa i Platona. Z kolei mgr Wiesław Setlak (URz) wykazał znaczenie mistycyzmu jako drogi do osiągnięcia przyjemności u Tomasza á Kempis i Thomasa Mertona.

Następnie obrady toczyły się w sekcjach tematycznych. Sekcja poświęcona przyjemnościom w różnych okresach historycznych została podzielona na trzy części. W pierwszej z nich uczestnicy dokonali przeglądu rozrywek, z których korzystali ludzie w dobie średniowiecza. Dr Lech Kościelak (Fundacja Agencji Służby Społecznej) na przykładzie kroniki Kosmasa wykazywał m.in., że kroniki spisywano dla przyjemności intelektualnej odbiorcy lub efektu literackiego. Natomiast prof. dr hab. Robert Bubczyk (UMCS), przybliżając postać innego średniowiecznego kronikarza, Henryka z Huntingdon, dokonał oceny ziemskich przyjemności z krytycznej perspektywy filozofii i etyki chrześcijańskiej. Zespół autorek: mgr Sylwia Skiendziul i mgr Joanna Śliczyńska (obie z UWM) zajął się średniowieczną kulturą kobiecą, a szczególnie jej zmysłowymi i cielesnymi aspektami w oparciu o tekst *Roman de la Rose*. Kolejny prelegent prof. dr hab. Marek Radoch (UWM) w referacie zatytułowanym *Jakie przyjemności czekały na gości na zamku krzyżackim w XIV–XV wieku?* zaprzeczył popularnemu stereotypowi głoszącemu, że średniowieczny zamek był miejscem surowym i pozbawionym wszelkich wygód, gdyż w zamkach krzyżackich na przybyszów czekały liczne atrakcje, m.in. łaźnia parowa, smaczne jedzenie i towarzysząca konsumpcji muzyka oraz popisy wszelkiego rodzaju „artystów”. Ostatnia w tej części referentka, mgr Agnieszka Stempin (Muzeum Archeologiczne w Poznaniu) omówiła znaczenie gier w historii kultury europejskiej z punktu widzenia archeologii.

W wystąpieniach z części drugiej dominowało spojrzenie na zagadnienie przyjemności poprzez analizę konkretnych kategorii. Mgr Ewa Sztomperska (KUL) przyjrzała się różnym wymiarom funkcjonowania cukru w kuchni staropolskiej. Prelegentka zwróciła uwagę na to, że pojawienie się na polskim stole słodkich potraw miało sprawiać przyjemność nie tylko podniebieniom, ale również oczom

biesiadników, gdyż dania często przybierały wymyślne formy. Z kolei referat mgr Agnieszki Bywalec (UPJP) stanowił oryginalne spojrzenie na problem profilaktyki zdrowotnej w XVI-wiecznej Polsce. Autorka podkreślała, iż ówcześni medycy działali zgodnie ze swym spostrzeżeniem – z naszej perspektywy bardzo nowoczesnym – że równie ważną rolę w profilaktyce odgrywa zapewnienie pacjentom lub osobom zagrożonym chorobą komfortu psychicznego, czemu mogły służyć drobne codzienne przyjemności (towarzystwo innych ludzi, umiarkowane picie alkoholu, dieta, aktywność fizyczna i seksualna, odpoczynek, gry towarzyskie, słuchanie muzyki, wesoła rozmowa). Kolejne referentki również podjęły temat przyjemności ziemskich: mgr Agata Błoch (PAN) przedstawiła historię intymnych relacji cesarza Brazylii Pedra I z jego żoną Leopoldiną i kochanką Domitilą w kontekście kultury brazylijskiej, zaś mgr Barbara Hołub (UMCS) omówiła, w jaki sposób cydr zmieniał upodobania smakowe XIX-wiecznych konsumentów, a tym samym zrewolucjonizował określenie dobrego, sprawiającego przyjemność smaku trunku.

Sporo uwag uczestnicy konferencji poświęcili wizerunkom różnego rodzaju przyjemności i rozrywek czekających na podróży w poszczególnych krajach. Dr Małgorzata Trzeciak (UW, Università degli Studi di Torino) zestawiła opinie Włochów o rozrywkach oferowanych w dobie baroku w Rzeczypospolitej, a mgr Dominika Dźwinel (UMK) wykazała, że w oświeceniu książka zapewniała przyjemność swojemu użytkownikowi, była dla niego źródłem radości i dumy. Kolejne dwa wystąpienia dotyczyły przyjemności charakterystycznych dla XVIII- i XIX-wiecznej kultury francuskiej: dr Małgorzata Posturzyńska-Bosko (UMCS) zanalizowała wzorzec *bon vivanta* na podstawie *Dictionnaire comique, satyrique, critique, burlesque, libre et proverbial* Philiberta-Josepha Le Roux z 1786 roku, a mgr Aleksandra Bajerska (UŁ) – rodzaj atrakcji turystycznych oferowanych turystom przez przewodniki.

W ramach sekcji literaturoznawczej mgr Kamil Dźwinel (UMK) w interesującym referacie poruszył problematykę przyjemności płynących z obcowania z kulturą staropolską (czytanie dzieł, ich badanie i rekontekstualizacja), przyjemności duchowych wynikających z kontaktu z Bogiem i wreszcie „przyjemności brzucha” odwołujących się do tradycji dawnej kuchni polskiej. Dr Estera Głuszko-Boczoń (URz) na przykładzie *Panny de Scudery* Ernsta Theodora Amadeusa Hoffmanna i *Pachnidła* Patricka Süskinda udowodniła, że przyjemności i pasja mogą stać się źródłem obsesji. Podobne stanowisko zajął mgr Konrad Małecki (UŁ) w swojej analizie twórczości Oscara Wilde’a.

Czterej kolejni referenci: mgr Piotr Kulpa (UKW), mgr Małgorzata Andrzejak-Nowara (UO), dr Magdalena Mitura (UMCS) i dr Aneta Jurzysta (URz), przybliżyli wzajemne zależności pomiędzy doznaniem zmysłowymi a odczuwaniem przyjemności wynikających z uprawiania sportu, rozkoszy podniebienia czy zażywania substancji psychoaktywnych.

W sekcji etnograficznej poruszane tematy dotyczyły zwyczajów (mgr Joanna Matyjasek, UMCS) i świąt (dr Agata Rybińska, UMCS) w kulturze żydowskiej. Dr A. Rybińska, bazując na Biblii oraz pieśniach szabasowych, pokazała, w jaki sposób szabat stanowił dla przestrzegających go żydów źródło przyjemności. Mgr Olga Kielak (UMCS) ukazała, jakie przyjemne doznania kryją się w symbolice ludowych pieśni miłosnych.

Wspólnym mianownikiem dwóch ostatnich sekcji była kultura współczesna. Autorzy wygłoszonych referatów zarówno poszukiwali źródeł przyjemności, jak i zwracali uwagę na przemiany w jej zakresie oraz nowe konsekwencje. I tak, poczynając od „przyjemności patrzenia” u Tycjana (dr Ewa Rybałt, UMCS) po sztukę współczesną (dr Paweł Maciąg, KUL) i sztukę LGBTQ (mgr Rafał Piekarcz, UW), akcentowano, że sztuka nie może obejść się bez przyjemności, ale jej przedstawienia mogą mieć różnorodne, nie tylko ludyczne funkcje. Mgr Anna Matras (UJ) omówiła wyniki swoich badań nad „kulinarną pornografią”, czyli wizualną prezentacją potraw, procesu przygotowywania bądź spożywania posiłków, której podstawową cechą jest wywoływanie w widzu uczucia zmysłowej przyjemności. Zaś odpowiedzi na pytanie „dlaczego pocałunek dostarcza pozytywnej sensorycznej satysfakcji” poszukiwała młoda badaczka mgr Anna Kowalska (UJ). Swoistym podsumowaniem konferencji był referat mgr Katarzyny Mirochy (UJ) dotyczący „doświadczania całości i pełni” w czasach współczesnych. Prelegentka ukazała, że konsekwencją pogoni za pragnieniem odczuwania bezgranicznej przyjemności mogą być problemy z tożsamością jednostkową i grupową.

Każda z sekcji kończyła się ożywioną dyskusją, w której uczestnicy konferencji mieli możliwość odpowiedzieć na pytania słuchaczy i tym samym rozwinąć tematy podejmowane w referatach. Konferencja stworzyła interesującą, wręcz fascynującą całość, która dała uczestnikom pojęcie, jak różnorodne formy przybierało dążenie do szczęścia i przyjemności na przestrzeni dziejów. Istotną cechą wystąpień i obrad konferencyjnych było to, że odzwierciedlały one wiodące trendy w historii kultury (historia ciała, kobiet, książki, jedzenia, przedmiotów, kolekcjonerstwa, życia codziennego), które obecnie prężnie rozwijają się w światowej i – jak widać – również polskiej humanistyce. Pod koniec 2016 roku ukazała się publikacja pokonferencyjna, do której lektury gorąco zapraszam.